

Janni, N. - Verdini, S.:

MECHANOGRAFIA ALKALMAZÁSA AZ OLASZ KÖNYVTÁRAK

KÖZPONTI KATALÓGUSÁBAK

Az olasz könyvtárak valamennyi katalóguscéduláját magában foglaló központi katalógus felállításához feltétlen szükség van egyfelől arra, hogy a gazdag bibliográfiát képviselő cédulák hiánytalanul rendelkezésünkre álljanak, másfelől pedig arra, hogy a hibátlan címlírású katalóguscédulák bizonyos szabályozó elv szerint legyenek betűrendben elrendezve.

Jól ismert dolog, hogy milyen állapotban vannak az olasz katalógusok: történelmi okokból és eredetükből kifolyólag a legrégebbi katalóguscédulák sem nem elég egyöntetűek, sem nem eléggé rendezettek ahhoz, hogy ilyen célra fel lehetne őket használni.

Éppen ezért a Központi Katalógus szerkesztősége jelenleg az anyag teljes felülvizsgálását végzi, mégpedig nemcsak Rómában, hanem egyidejűleg a firenzei, milánói és nápolyi nemzeti könyvtárakban, az olasz kultúrának ezekben a reprezentatív központjaiban is.

Másrészt sürgős feladatnak tűnt, tájékoztatási célokra egy olyan központi katalógus összeállításának a megkezdése, amely a legkorszerűbb és legtökéletesebb cédulák tekintetében a római Nemzeti Könyvtár, valamint Róma hét állami könyvtárának központi katalógusát szolgáltatná.

Ez az első római katalógus-mag az alapja a Központi Katalógusnak. Ebbe kerülnek majd bele lassacskán azok az új katalóguscédulák, amelyeket az ilyen szempontból tekintetbe jövő könyvtárakban jelenleg folyamatban lévő katalógusfelülvizsgálat során készítenek, a továbbiakban pedig a fentemlített többi központ és fokozatosan valamennyi állami könyvtár cédulái.

Ennek az anyagnak mielőbbi összegyűjtésére a különböző sokszorosító eljárások közül a Remington Rand-féle mechanográfiai rendszert választották.

A Remington Rand rendszerű sokszorosító eljárás alkalmazásának megkezdése előtt a rendszer különleges követelményei miatt át kell azonban nézni a katalóguscédulákat. Először tehát előzetes revízióknak vetik alá őket; ez főként a következő mozzanatokból áll: a hiányzó adatokkal való kiegészítés, a nyilvánvalóan hibás címleírások kijavítása, a katalógus újból való összeállítása, tehát végereedményben mindannak a munkának elvégzése, amely csak szükségesnek mutatkozhatik egy katalógus megfelelő szerkesztéséhez. Ez az ellenőrzés és kutatás, amelyet a Központi Katalógus személyzete maga végez, nagymértékben késlelteti a munka előrehaladását. Mégsem lehet mellőzni a munkának ezt a szakaszát, mert nyilvánvaló, hogy szükség van rá.

A címleírás adatainak a Remington Rand-féle sokszorosító cédulákra való áttétele abból áll, hogy a különböző katalógusok céduláinak adatait perforáció segítségével a Powers-cédulákra írják át; ezeknek a cédulának 90 kockája, illetve rovata van; ezekből 60-at a címleírási, 30-at pedig a sokszorosító műveleteknek tartanak fenn; minden kockára egy betűt vagy számot lehet belyukgathni. Mivel minden egyes Powers-cédula összesen 60 betűt kitevő szavakat tartalmazhat, minden egyes címleírási kategóriára külön cédulatípust állapítottak meg. Így az 1-es típusú cédula a szakjelzet, a 3-as típusú cédula a mű címének átirására szolgál, az 5-ös típusú cédula a megjelenési adatokat tartalmazza, a 7-es típusú pedig a könyvtárak kulcsszámait foglalja magában.

A szakjelzetet a különböző katalógusokból veszik, módosítások fenntartásával; ha a szakjelzet a különböző könyvtárakban különböző alakban szerepel, a legszabatosabbat állítják össze belőlük.

A cím átirásakor csak azokat a részeket hagyják el, amelyek nem okvetlenül szükségesek a mű azonosításához.

A megjelenési adatok az 1850 után megjelent műveknél a kiadás helyét és a kiadót, az 1850 előtti munkáknál pedig a nyomtatás helyét és a nyomdász nevét foglalják magukban, továbbá a mű alakját, a lapszámot, a táblázatokat és a kiadás évét. Az adatoknak ezt a korlátozását az tette szükségessé, hogy a megjelenési adatokat egyetlen Powers-cédulára kell bejelölni.

A könyvtárakat jelölő kulcsszámok két elemből, mégpedig egy számjelből és egy betűjelből állnak. Az első a területet, a második az illető területen lévő könyvtárat jelöli. A 7-es típusú cédulát úgy tervezték meg

hogy 51 könyvtár kulcsszámát lehet rajta bejelölni. Egy-egy mű valamennyi céduláját az un. kód-szám alatt egyesítik; ez a szám ismétlődik a műről készült valamennyi Powers-cédulán.

A címleírási adatokat tehát az eredeti katalóguscédulákról készítik, a Powers-cédulákba való belyukasztás útján; ezek a kártyák könyvtáranként más és más színűek. A belyukasztás megtörténtével a cédulák megfejtése következik, vagyis a lyukak fölé áttételező géppel fölírják a megfelelő betűket. Majd a kártyákról a tabulátor-géppel összefüggő lapokra jegyzékeket huznak le.

Miután minden egyes mű adatait összeolvasták az eredeti katalóguscédula adataival, a betűszerinti elrendezés következik. Ezt a műveletet egy válogató-osztályozó gép végzi, amely a kódszámok szerint rendezi a cédulákat, óránként 48 ezer darabot feldolgozó sebességgel.

A válogatógép a cédulákat egyaránt el tudja rendezni mind betű-, mind számrend szerint. A gép betűrendje azonban nem egyezik a betűrendes katalógusban megkívánt logikus renddel. Így például a gép, ha szerzőkről van szó, Rossi Doria Gastone-t Rossi Dario és Rossi Fernando közé osztaná be, - a címek esetében pedig Dante Commediá-ja megelőzné a Convivio-t és a De Monarchia-t, ahelyett, hogy a Divina Commedia-sorozatba kerülne. Ennek következtében a számrend szerinti rendezéshez kell folyamodnunk.

A római Nemzeti Könyvtár céduláit - mivel ezt a könyvtárat tekintik alapkönyvtárnak, - a munkálatok megindulásától kezdve növekvő kódszámokkal látják el; ezek segítségével megállapítható a mű pontos helye a betűrendes katalógusban. E számok között bizonyos hézagot hagynak, hogy ily módon betoldások váljanak később lehetővé. Amikor a különböző könyvtárak különböző cédulacsoportjainak egyesítésére kerül sor, vagyis, amikor más könyvtárak műveit kell az alpkatalógusba betoldani, ezeknek a műveknek közbeneső számot adnak, amely megőrzi a betűrendet és amely egyuttal ezeknek a műveknek a helyét is meghatározza az egyesített, központi katalógusban.

A római központi katalógus az A-betű feldolgozása után, amely 1956 júniusában ért véget, valamennyi B betűs cédula egyeztetésének megtörténtével, jelenleg a nyolc római állami könyvtár állományának összeolvasztásán dolgozik.

Befejezésül megemlíthetjük, hogy a B-betűs cédulák száma a munka végeztével kb. 120 ezerre fog rugni. Ez tekintélyes számnak mondható, ha

meggondoljuk, hogy itt nemcsak a cédulák tulajdonképpeni egyesítéséről van szó, ami valójában a Központ egyetlen feladata, hanem főleg a bibliográfiai anyag /címleírások/ átdolgozásáról.

Amikor majd a római könyvtárak katalógusainak egyesítése megtörtént, a Központi Katalógus magában fogja foglalni azokat a firenzei műveket, amelyek nincsenek meg Rómában; azoknak a műveknek esetében pedig, amelyek itt is megtalálhatók - s ugyanez az eset forog fenn a többi római könyvtárral kapcsolatban is - egyszerűen rávezetik a könyvtár kulcsszámát a cédula másodpéldányára. Ugyanigy járnak majd el a nápolyi és milánói könyvtárak esetében, amelyek Közép-, Dél- és Észak-Olaszország legfontosabb központjai. Ha ily módon egyszer sikerült megteremtteni a katalógus magját, sorban beleolvadnak majd a kevésbé fontos könyvtárak, elsődleges szereppel elsősorban a szakkönyvtárak.

A gép által készített jelenlegi jegyzékek természetesen nem végleges jellegűek, minthogy ezek csupán munka- és tájékoztató eszközöknek tekinthetők. A befejező művelet a Központi Címjegyzék kiadása lesz kötetekben vagy nemzetközi méretű cédulákon, amelyeket a tabulátor-gép szintén elő tud állítani.

Eredeti cím: La mécanographie appliquée au catalogue collectif
des bibliothèques italiennes.

Megjelent: Revue de la Documentation, 1958. 2.sz. 50-53.lap.

OSzK.ford.sz.: 1960.
